



Briuselis, 2019 07 17
COM(2019) 343 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, EUROPOS VADOVŲ
TARYBAI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI**

**Teisinės valstybės principo stiprinimas Sąjungoje
Veiksmų planas**

I. IVADAS

Europos Sąjunga grindžiama bendromis vertybėmis, tokiomis kaip pagrindinės teisės, demokratija ir teisinė valstybė¹. Tai mūsų visuomenės ir bendros tapatybės pamatas. Demokratija negali klestėti be nepriklausomų teismų, užtikrinančių pagrindinių teisių ir piliečių laisvių apsaugą, ar be aktyvios pilietinės visuomenės ir pliuralizmą užtikrinančios laisvos žiniasklaidos. Teisinės valstybės principas yra nusistovėjęs, jo reikšmė aiškiai apibrėžta. Ši pagrindinė reikšmė, nepaisant skirtingų nacionalinių tapatybių ir teisinių sistemų bei tradicijų, kurias Sąjunga privalo gerbti, yra vienoda visose valstybėse narėse².

Vadovaujantis teisinės valstybės principu visi valdžios įgaliojimai visada įgyvendinami neviršijant įstatymu nustatytų ribų, paisant demokratijos ir pagrindinių teisių vertybių ir kontroliuojant nepriklausomiems ir nešališkiems teismams. Teisinės valstybės principas tiesiogiai veikia kiekvieno piliečio gyvenimą – tai būtina sąlyga siekiant užtikrinti lygybės prieš įstatymą principą ir asmens teisių gynimą, siekiant užkirsti kelią valdžios institucijų piktnaudžiavimui valdžia ir užtikrinti už sprendimų priėmimą atsakingų asmenų atsakomybę. Piliečiai gali pasitikėti viešosiomis institucijomis tik tada, jei laikomasi teisinės valstybės principo. Be tokio pasitikėjimo demokratinės visuomenės negali gyvuoti. Teisinės valstybės principas apima tokius aspektus kaip atskaitomybė už priimamus teisės aktus, teisingas teisės aktų taikymas ir veiksmingas jų veikimas. Kaip pripažino Europos Teisingumo Teismas ir Europos Žmogaus Teisių Teismas, jis taip pat apima institucinius klausimus, tokius kaip teismų nepriklausomumas ir nešališkumas³ ir valdžių padalijimas⁴. Pastaruosiuose Europos Teisingumo Teismo sprendimuose nuolat būdavo pabrėžiama, kad teisinės valstybės principas yra pagrindinis ES teisinės sistemos elementas⁵.

Europos projektas grindžiamas nuolatine pagarba teisinės valstybės principui visose valstybėse narėse. Tai būtina veiksmingo ES teisės taikymo ir valstybių narių tarpusavio pasitikėjimo sąlyga. Be to, ji ypač svarbi tam, kad Europos Sąjunga veiktų tinkamai kaip laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė ir kaip vidaus rinka, kur teisės aktai taikomi veiksmingai ir vienodai, o biudžeto lėšos naudojamos laikantis taikytinų taisyklių. Todėl jei kyla grėsmė teisinės valstybės principui, į pavojų statomas teisinis, politinis ir ekonominis ES veikimo pagrindas. Štai kodėl pagrindinis Europos Komisijos, kaip Sutarčių sergėtojos, uždavinys – propaguoti ir puoselėti teisinės valstybės principą. Teisinės valstybės principo taikymo trūkumai vienoje valstybėje narėje daro poveikį kitoms valstybėms narėms ir visai ES, todėl sprendžiant su teisine valstybe susijusias problemas, nesvarbu, kur tų problemų kiltų, vaidmuo tenka ir Sąjungai.

Nors iš esmės laikoma, kad visos valstybės narės visada laikosi teisinės valstybės principo, kai kuriose valstybėse narėse pastaruoju metu kilę su teisine valstybe susiję iššūkiai rodo, kad to negalima laikyti savaime suprantamu dalyku. Tokie iššūkiai sukėlė susirūpinimą, ar

¹ Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnis.

² Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnyje nustatyta, kad teisinė valstybė yra viena iš bendrų valstybių narių vertybių, kuriomis grindžiama Sąjunga.

³ Europos Sąjungos sutarties 19 straipsnyje nustatyta valstybių narių pareiga užtikrinti veiksmingą teisminę apsaugą. Kaip Sprendime byloje C-72/15 *Rosneft* yra pažymėjęs Teisingumo Teismas, pats veiksmingos teisminės apsaugos egzistavimas yra „neatsiejamas nuo teisinės valstybės egzistavimo“.

⁴ 2014 m. kovo 11 d. Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Naujos ES priemonės teisei valstybei stiprinti“ (COM(2014) 158 *final*) priedas ir pastarojo meto Europos Teisingumo Teismo praktika – Sprendimas byloje C-64/16 *Associação Sindical dos Juizes Portugueses prieš Tribunal de Contas*; Sprendimas byloje C- 216/18 PPU, LM, 2018 m. gruodžio 17 d. Nutartis byloje C-619/18 *Komisija prieš Lenkiją*.

⁵ 2019 m. birželio 24 d. Sprendimas byloje C-619/18 *Komisija prieš Lenkiją*.

Sąjunga yra pajėgi spręsti tokias problemas. Daugelis pastaruoju metu atgarsį ES lygmeniu sukėlusią atvejų buvo susiję daugiausia su teismo proceso nepriklausomumu. Kiti pavyzdžiai yra susiję su susilpnintais konstituciniais teismais, didėjančiu įstatymo galią turinčių vykdomosios valdžios priimamų teisės aktų skaičiumi arba pasikartojančiais vienos valstybinės valdžios šakos išpuoliais prieš kitą. Apskritai su atvejais, kada politinė valdžia siekia nepaisyti teisinės valstybės principo, yra susijusi aukšto lygio korupcija ir piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi, o bandymai sumažinti pliuralizmą ir susilpninti pagrindinius teisinės valstybės sergėtojus, kaip antai pilietinę visuomenę ir nepriklausomą žiniasklaidą, yra įspėjamieji ženklai apie grėsmę teisei valstybei⁶.

2019 m. balandžio 3 d. komunikate⁷ Europos Komisija apžvelgė esamas priemones, kuriomis siekiama įveikti su teisine valstybe Sąjungoje kylančius iššūkius, ir pradėjo diskusijas, kaip ją stiprinti. Šiose diskusijose dalyvavo ir vertingų nuomonių pateikė ES institucijos ir įstaigos, valstybės narės, tarptautinės organizacijos, teisminiai tinklai, pilietinė visuomenė ir akademinės bendruomenės atstovai. Per šias diskusijas akivaizdžiai paaiškėjo teisinės valstybės svarba ir būtinybė stiprinti ES teisinės valstybės priemonių rinkinį. Tai atkartoja didėjančią ES institucijų susirūpinimą teisinės valstybės klausimais.

2019 m. gegužės mėn. Sibiu susitikę Europos vadovai vieningai įsipareigojo ir toliau ginti mūsų gyvenimo būdą, demokratiją ir teisinės valstybės principą⁸. Europos Vadovų Taryba Sibiu įsipareigojimą patvirtino 2019 m. birželio 21 d. priimtoje strateginėje darbotvarkėje⁹. Europos Vadovų Taryboje ir Taryboje teisinės valstybės klausimams turi būti skiriama daugiau dėmesio. Teisinės valstybės principo laikymosi klausimu buvo daug diskutuota 2014–2019 m. kadencijos Europos Parlamente¹⁰, jam taip pat daug dėmesio skirta Tarybai pirmininkausiančių valstybių programose¹¹. Tai taip pat buvo svarbi 2019 m. Europos Parlamento rinkimų kampanijos tema. Europos politinės partijos pradėjo svarstyti, ar teisinės valstybės principui ir bendroms ES vertybėms prieštaraujančios nacionalinės partijos neturėtų būti iš jų pašalintos.

Šios diskusijos turės būti tęsiamos¹², tačiau šiame komunikate pateikiami konkretūs trumpojo ir vidutinio laikotarpio veiksmai. Kai kurie veiksmai gali būti pradėti įgyvendinti nedelsiant. Kitus veiksmus būsima Komisija, Europos Parlamentas ir Taryba dar turės toliau tobulinti – tai bus pagrindinė darbo kryptis. Teisinės valstybės principo stiprinimas Sąjungoje yra ir turi išlikti pagrindinis visų tikslas.

II. TEISINĖ VALSTYBĖ – BENDRA EUROPIEČIŲ VERTYBĖ

Nuo balandžio mėn. komunikato diskusijos teisinės valstybės klausimu suintensyvėjo. Komisija sulaukė daug įvairių atsiliepimų ir nuomonių. Komisija gavo 60 rašytinių

⁶ Apskritai, be politinių pokyčių, technologijų ir visuomenės raida artimiausiais metais taip pat gali kelti naujų iššūkių teisei valstybei, pavyzdžiui, susijusių su dirbtiniu intelektu ir jo naudojimu jautriose srityse, pvz., teismų sistemose.

⁷ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai ir Tarybai „Tolesnis teisinės valstybės stiprinimas Sąjungoje. Esama padėtis ir galimi tolesni veiksmai“ (COM(2019)163 final).

⁸ Ten pat.

⁹ <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2019/06/20/a-new-strategic-agenda-2019-2024/>

¹⁰ 2016 m. spalio mėn. Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl Sąjungos masto demokratijos, teisinės valstybės ir pagrindinių teisių stebėsenos mechanizmo.

¹¹ Žr., pavyzdžiui, trijų 2019 m. sausio 1 d. – 2020 m. birželio 30 d. Tarybai pirmininkausiančių valstybių narių programą: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14518-2018-INIT/lt/pdf>

¹² Pavyzdžiui, Taryba planuoja 2019 m. rudenį Suomijos pirmininkavimo laikotarpiu persvarstyti savo dialogą teisinės valstybės klausimu.

nacionalinių, ES ir tarptautinių institucinių subjektų bei pilietinės visuomenės ir akademinės bendruomenės atsiliepimų¹³. Komisija taip pat dalyvavo konferencijose ir diskusijose Europos lygmeniu ir ES šalių sostinėse. Atsiliepimuose pabrėžta teisinės valstybės principo svarba ir būtinybė jo laikytis visoje ES. Juose taip pat patvirtintas balandžio mėn. komunikate nustatytų trijų ramsčių – propagavimo, prevencijos ir atsako – svarba ir papildomumas. Kai kurie respondentai mano, kad vienas iš prioritetų turėtų būti priemonių rengimas, o kiti mano, kad jei būtų užtikrintas geresnis esamų priemonių vykdymas, tai jau pakeistų padėtį. Keletas respondentų išreiškė abejonių dėl šio klausimo aspekto, susijusio su ES. Tai atspindi faktą, kad teisinės valstybės reikšmės ES veikimui, jos piliečiams ir verslui negalima laikyti savaime suprantamu dalyku ir kad ši tema turėtų būti toliau propaguojama ir aiškinama. Taip pat pabrėžiama, jog svarbu parodyti, kad ES veiksmai yra objektyvūs, proporcingi ir nediskriminaciniai ir kad oficialaus ES atsako turėtų būti imamasi tik tada, kai neveikia nacionalinė stabdžių ir atsvarų sistema.

Be to, 2019 m. balandžio mėn. Komisija visose valstybėse narėse atliko „Eurobarometro“ apklausą. Jos rezultatai rodo visuotinę paramą teisinės valstybės principui ir nedidelius skirtumus tarp valstybių narių¹⁴. Daugiau kaip 80 proc. visų valstybių narių piliečių pripažino pagrindinių teisinės valstybės principų svarbą¹⁵. Kita pagrindinė apklausos išvada yra didelis idėjos, kad žiniasklaida ir pilietinė visuomenė turi galėti priversti esančiuosius valdžioje prisiimti atsakomybę, palaikymas – daugiau kaip 85 proc. europiečių mano, jog svarbu, kad žiniasklaida, žurnalistai ir pilietinė visuomenė galėtų veikti laisvai ir kritikuoti nebijodami susilaukti grasinimų.

„Eurobarometro“ apklausoje taip pat pabrėžta europiečių nuomonė, kad teisinės valstybės principas turi būti taikomas visoje ES – 89 proc. respondentų pritaria, kad būtina laikytis teisinės valstybės principo visose kitose ES valstybėse narėse.

Europiečiai taip pat ragina pagerinti teisinės valstybės principo laikymąsi – šiuo klausimu ir vėl daugiau kaip 80 proc. respondentų pritaria tam tikriems pagrindinių teisinės valstybės principų patobulinimams. Ypač stipriai patobulinimų reikalaujama dėl šių aspektų: veiksmingos teisminės apsaugos, teisėtumo ir savavališkų sprendimų vengimo, taip pat žiniasklaidos laisvės ir pilietinės visuomenės.

Po balandžio mėn. komunikato vykusios konsultacijos taip pat parodė, kad piliečiams rūpi teisinės valstybės klausimas, nes daugelis pilietinės visuomenės organizacijų ir akademinės bendruomenės narių yra pasirengę daugiau veikti propaguojant teisinės valstybės principą ir užkertant kelią su teisine valstybe susijusioms problemoms, o kilus problemų – jas atskleisti. Kai kurie ypač įdomių veiksmų pavyzdžiai: organizuoti ES masto piliečių dialogus, naudojantis prieinamais ir patogiais naudoti šaltiniais šviesti teisinės valstybės klausimu, kurti atviras platformas, skirtas keistis informacija ir įspėjimais.

III. BENDRA VISŲ VALSTYBIŲ NARIŲ IR ES INSTITUCIJŲ ATSAKOMYBĖ

¹³ Atsiliepimų santrauka pateikta https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/effective-justice/rule-law/initiative-strengthen-rule-law-eu_it#stakeholder-contributions.

¹⁴ Speciali teisei valstybei skirta „Eurobarometro“ apklausa Nr. 489: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/special/surveyky/2235>.

¹⁵ Teisėtumas, teisinis tikrumas, lygybė prieš įstatymą, valdžių atskyrimas, savivalės draudimas, sankcijos už korupciją ir veiksminga teisminė nepriklausomų teismų apsauga.

Atsakomybė užtikrinti teisinės valstybės principo laikymąsi visų pirma tenka kiekvienai valstybei narei. Užtikrinti tinkamą valstybės veikimą yra šalies konstitucinė atsakomybė, tačiau taip pat atsakomybė Sąjungai ir kitoms valstybėms narėms. Lojalaus bendradarbiavimo principu (ES sutarties 4 straipsnio 3 dalis) pabrėžiama valstybių narių pareiga padėti Sąjungai vykdyti jos užduotis ir susilaikyti nuo priemonių, kurios galėtų pakenkti Sąjungos tikslams. Juo taip pat pabrėžiama, kad Sąjunga ir valstybės narės privalo viena kitai padėti, o tai reiškia, kad visos ES institucijos yra atsakingos už tai, kad valstybėms narėms būtų teikiama proporcinga pagalba užtikrinant teisinės valstybės principo laikymąsi.

Balandžio mėn. komunikate pažymėta, kad teisinės valstybės principas taip pat yra vienas iš principų, kuriais grindžiami ES išorės veiksmai ir kuris palaipsniui tampa vis svarbesnis stojimo į ES procesui ir kaimynystės politikai. Europos Vadovų Tarybos strateginėje darbotvarkėje patvirtinta, kad ES vertybių puoselėjimas turėtų būti ES išorės santykių pagrindas. Komisija jau dabar aktyviai remia teisinės valstybės reformas trečiosiose šalyse.

Kita pagrindinė valstybių narių pareiga – užtikrinti, kad piliečiai galėtų naudotis savo teisėmis, visų pirma suteikti teisę kreiptis į teismą ir į teisingą bylos nagrinėjimą. Pagal ES sutarties 19 straipsnį atsakomybė už visapusišką ES teisės aktų taikymą visose valstybėse narėse ir asmenų teisių pagal tuos teisės aktus teismine apsaugą yra pavesta nacionaliniams teismams ir Teisingumo Teismui. Iš tiesų, nacionalinių teismų vaidmuo taikant ES teisę yra esminis, nes pirmiausia jie yra atsakingi už ES teisės taikymą ir SESV 267 straipsnyje numatytos prejudicinio sprendimo priėmimo procedūros inicijavimą, siekiant užtikrinti nuoseklų ir vienodą ES teisės aiškinimą. Šiuo atžvilgiu, kaip patvirtinta pastarojo meto Europos Teisingumo Teismo praktika, teisinės valstybės pagrindas – juridinė prievolė garantuoti teismų nepriklausomumą.

Konkreči teisinės valstybės vertybinė išraiška yra ES sutarties 19 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas reikalavimas numatyti nepriklausomų teismų užtikrinamą veiksmingą teisminę apsaugą. Ta nuostata grindžiama daugybė nacionalinių teismų prašymų priimti prejudicinį sprendimą ir pažeidimo nagrinėjimo procedūros, kurias Komisija pradėjo iki kreipdamasi į Teismą. Jau 2006 m. Teismas nusprendė, kad sąvoka „teisėjų nepriklausomumas“ yra autonomiška ES teisės samprata, reiškianti, kad teisėjai turi būti apsaugoti nuo bet kokio išorinio poveikio, kuris galėtų kelti grėsmę jų laisvei nepriklausomai priimti sprendimą¹⁶. 2018 ir 2019 m. šis aiškinimas pakartotas ne viename svarbiame sprendime. Teismas nusprendė, kad pagal Sąjungos teisę valstybės narės privalo užtikrinti, kad jų teismai atitiktų veiksmingos teisminės apsaugos reikalavimus, kurie yra konkreti teisinės valstybės išraiška, ir kad siekiant užtikrinti tokią teisminę apsaugą itin svarbus nacionalinių teismų nepriklausomumas¹⁷.

Kituose sprendimuose Teismas išsamiau nustatė reikalavimus, kylančius iš nepriklausomumo ir nešališkumo garantijų, ir atkreipė dėmesį į jų esminę reikšmę tiek tinkamam teismo bendradarbiavimo sistemos, kurios išraiška yra prejudicinių sprendimų mechanizmas pagal SESV 267 straipsnį, veikimui, tiek antrinės teisės aktams, kurie grindžiami tarpusavio pasitikėjimo principu¹⁸. Teismas taip pat nustatė laikinąsias

¹⁶ Sprendimas byloje C-506/04 *Wilson*.

¹⁷ Sprendimas byloje C-64/16 *Associação Sindical dos Juízes Portugueses*; Sprendimas byloje C-49/18 *Escribano Vindel*.

¹⁸ Kalbant apie teisminės institucijos sudėtį ir jos narių skyrimą, įgaliojimų trukmę ir nusišalinimo, nušalinimo bei atšaukimo pagrindus, taip pat teisėjams taikomą drausminę tvarką, žr. sprendimus byloje C-216/18 PPU, *LM* ir byloje C-8/19 PPU *RH*.

priemonės, kuriomis sustabdomos nacionalinės reformos, kurios darytų poveikį teisėjų nepriklausomumui¹⁹. Vėliau Teismas nustatė, kad nors teisingumo organizavimas valstybėse narėse priklauso nacionalinei kompetencijai, valstybės narės, naudodamosi šia kompetencija, privalo laikytis ES teisės prievolių, todėl Teisingumo Teismas gali atlikti naudojimosi ta kompetencija peržiūrą²⁰. Kitos bylos, kurias iškėlė nacionaliniai teismai ir Komisija, tebenagrinėjamos Teisme ir galėtų lemti kitus svarbius teismų praktikos pokyčius.

Be to, Teismas nuolat formuoja praktiką, kurioje akcentuojama, kokį konkretų poveikį Sąjungos finansų srityje gali daryti su teisine valstybe susijusios sisteminės problemos²¹.

IV. VEIKSMAI TEISINĖS VALSTYBĖS PRINCIPUI STIPRINTI

Balandžio mėn. komunikate išdėstytas esamų priemonių, kuriomis siekiama skatinti laikytis teisinės valstybės principo ir užtikrinti, kad jo būtų laikomasi, rinkinys. Įvertinusi iki šiol įgytą patirtį, Komisija nustatė būdus, kaip stiprinti šį priemonių rinkinį remiantis trimis ramsčiais: propaguoti teisinės valstybės kultūrą, užkirsti kelią su teisinės valstybės principo pažeidimu susijusių problemų atsiradimui ar aštrėjimui ir kaip, nustačius didelę problemą, geriausiai parengti veiksmingą bendrą atsaką.

Svarbu prisiminti pagrindinius principus, kuriais grindžiami ES veiksmai teisinės valstybės srityje. Pirma, tiek ES, tiek kitos valstybės narės turi teisėtą interesą, kad teisinės valstybės principas tinkamai veiktų nacionaliniu lygiu. Antra, pagrindinė atsakomybė už tai, kad būtų užtikrintas teisinės valstybės principo laikymasis, tenka kiekvienai valstybei narei, be to, visada pirmiausia turėtų būti taikomi nacionaliniai teisių gynimo mechanizmai. Trečia, ES vaidmuo šioje srityje turi būti objektyvus ir grindžiamas vienodų sąlygų taikymu visoms valstybėms narėms bei visų jos institucijų indėliu atsižvelgiant į atitinkamą jų institucinį vaidmenį. Galiausiai, turi būti siekiama ne taikyti sankciją, bet, daugiausia dėmesio skiriant bendradarbiavimui ir tarpusavio paramai, rasti sprendimą, kuriuo būtų užtikrinta teisinės valstybės apsauga, neatmetant veiksmingo, proporcingo ir atgrasančio atsako kaip kraštutinės priemonės.

Propagavimas. Žinių apie teisinę valstybę plėtimas ir bendros kultūros šioje srityje formavimas

Geriausia mūsų bendrų vertybių laikymosi garantija yra kiekvienoje valstybėje narėje vyraujanti tvirta politinė ir teisinė kultūra, kurioje palaikoma teisinės valstybės idėja. Tačiau negalima atmesti prielaidos, kad visada būna taip. Dėl politinių įvykių keliose valstybėse narėse kai kuriais atvejais tokie principai kaip valdžių padalijimas, lojalus institucijų bendradarbiavimas ir pagarba opozicijai ar teismų nepriklausomumas buvo pažeisti, kartais dėl sąmoningų politinių sprendimų. Terpė tokiems pokyčiams susidaro tada, kai trūksta informacijos apie teisinę valstybę ir kai plačioji visuomenė nepakankamai žino apie su teisinės valstybės principu susijusias problemas. „Eurobarometro“ apklausa parodė, kad daugiau kaip pusė europiečių mano, jog yra nepakankamai informuoti apie pagrindines ES vertybes.

¹⁹ 2018 m. gruodžio 17 d. Nutartis byloje C-619/18 R *Komisija prieš Lenkiją*.

²⁰ Sprendimas byloje C-619/18, *Komisija prieš Lenkiją*.

²¹ Ji apima prejudicinius sprendimus dėl poreikio atlikti veiksmingą mokestinio sukčiavimo arba su Sąjungos fondais susijusio sukčiavimo tyrimą (žr., pavyzdžiui, sprendimus byloje C-617/10 *Åkerberg Fransson*, byloje C-105/14 *Taricco*, byloje C-42/17 *M.A.S.* ir byloje C-612/15 *Kolev*).

Reikia šalinti šiuos trūkumus imantis aktyvių veiksmų siekiant skatinti teisinės valstybės principo laikymąsi ES tiek specialistų, tiek plačiosios visuomenės lygmenimis. Tokiais veiksmais būtų siekiama teisinės valstybės klausimus įtraukti į nacionalinį ir Europos politinį diskursą tiek skleidžiant žinias apie ES teisės reikalavimus ir standartus bei teisinės valstybės svarbą piliečiams ir įmonėms, tiek įgalinant suinteresuotuosius subjektus, suinteresuotus propaguoti teisinės valstybės klausimus. Kad piliečiai ir įmonės vertintų teisingumo sistemos vaidmenį ir svarbą, ji turi būti šiuolaikiška ir prieinama. Be to, labai svarbus abipusis šalių pasitikėjimas viena kitos teismų sistemomis – tai yra būtina tikrai veikiančios bendrosios rinkos sąlyga.

2019 m. rudenį Suomijos pirmininkavimo laikotarpiu Taryba ketina pradėti diskusijas, kokios pozicijos ji pati turėtų laikyti teisinės valstybės klausimu, o šios galėtų įnešti naudingų patobulinimų, susijusių su teisinės valstybės principo propagavimu valstybėse narėse²².

Pilietinė visuomenė, žiniasklaida, akademinė bendruomenė ir valstybių narių švietimo sistemos gali prisidėti teisinės valstybės principą įtraukiant į viešus debatus ir švietimo programas. Pagrindinis uždavinys šiuo atžvilgiu yra puoselėti teisinės valstybės kultūrą visuomenėje, kaip pripažįstama Tarybos rekomendacijoje dėl bendrų vertybių propagavimo²³. Komisija sulaukė pilietinės visuomenės organizacijų atsiliepimų, iš kurių matyti, kad jos yra pasirengusios vystyti šį darbą²⁴. Komisija imsis tolesnių veiksmų dėl idėjos rengti kasmetinį renginį teisinės valstybės klausimais, užtikrinant ES lygmens dialogą su pilietinės visuomenės organizacijomis bei politikos formuotojais ir tarp jų. Komisija taip pat toliau skirs ypatingą dėmesį mėginimams daryti spaudimą pilietinei visuomenei ir nepriklausomai žiniasklaidai ir toliau remti jų darbą. Komisija pasiūlė sukurti tvirtesnę ir nuoseklesnę tokio darbo finansavimo iš naujosios daugiametės finansinės programos lėšų pagal būsimą Teisių ir vertybių programą²⁵ ir programą „Kūrybiška Europa“²⁶ sistemą, nors šios programos ir nėra specialiai susijusios su teisinės valstybės klausimais. Komisija ragina Europos Parlamentą ir Tarybą šias programas skubiai patvirtinti, kad jos galėtų būti pradėtos įgyvendinti laiku. Be to, reikėtų ir toliau skatinti ES finansuojamus teisinės valstybės mokslinius tyrimus ir užtikrinti tinkamą vykdomų projektų rezultatų sklaidą.

Nacionalinėje stabdžių ir atsvarų sistemoje **skaidrumas ir galimybė gauti informacijos** yra esminės svarbos pilietinei visuomenei ir žiniasklaidai. Skaidrumo ir prieigos prie informacijos teisės aktai turi būti veiksmingai taikomi visose valstybėse narėse ir ES lygmeniu²⁷. Siekdama padidinti informuotumą teisinės valstybės klausimais Komisija ketina parengti specialią teisinės valstybės srities komunikacijos strategiją, be kita ko, užtikrinti, kad susijusi informacija būtų prieinama visomis oficialiosiomis kalbomis, ir aiškiai paaiškinti jos svarbą visai Sąjungai ir pavieniams piliečiams bei įmonėms.

²² Žr. įvadą ir kitą skirsnį apie prevenciją.

²³ Tarybos rekomendacija dėl bendrų vertybių, įtraukaus švietimo ir europinio mokymo aspekto propagavimo, OL C 195, 2018 6 7.

²⁴ Žr. II skirsnį.

²⁵ Komisija pasiūlė Teisių ir vertybių programai įgyvendinti 2021–2027 m. skirti 641 mln. EUR.

²⁶ Komisija pasiūlė programai „Kūrybiška Europa“ įgyvendinti 2021–2027 m. skirti 1,85 mlrd. EUR, įskaitant iki 160 mln. EUR tarpsektoriniams veiksams. Keturi jos prioritetai – skatinti veiklą, kuria sudaromos palankios sąlygos laisvai, įvairiai ir pliuralistinei žiniasklaidos aplinkai, kokybiškai žurnalistikai ir gebėjimui naudotis žiniasklaidos priemonėmis. Vienas iš tikslų yra teikti stabilų finansavimą su žiniasklaidos laisve ir pliuralizmu susijusiems projektams.

²⁷ Tai apima Reglamentą (EB) Nr. 1049/2001 ir sektorių prieigą prie informacijos pagal ES teisę. Bendrieji nacionaliniai įpareigojimai taip pat kyla iš Europos žmogaus teisių konvencijos.

Europos tinklai jau atlieka svarbų vaidmenį propaguojant idėjas bei geriausią patirtį ir jomis keičiantis²⁸. Siekiant toliau propaguoti teisinės valstybės principo taikymą, teismų sistemoje turėtų būti remiami tokie tinklai kaip Europos Sąjungos aukščiausiųjų teismų pirmininkų tinklas, ES valstybių tarybų ir aukščiausiųjų administracinių teisminių institucijų asociacija, Europos teismų tarybų tinklas ir Europos teisėjų mokymo tinklas. Skirdama paramą visiems šiems tinklams pirmenybę Komisija turėtų teikti projektams, kuriais skatinamas teisinės valstybės principo taikymas, ypatingą dėmesį skiriant valstybėms narėms, kuriose kyla su teisine valstybe susijusių iššūkių²⁹. Taip pat reikėtų skatinti ir remti tolesnį už konstitucinę priežiūrą atsakingų institucijų bendradarbiavimą, be kita ko, susijusį su Europos konstitucinių teismų konferencijos veikla. Europos ombudsmenų tinklas taip pat galėtų suaktyvinti keitimąsi patirtimi ir geriausia praktika skatinant gerą administravimą ir prisidėti prie atitinkamų duomenų rinkimo ir sklaidos.

Apskritai svarbų vaidmenį skatinant teisinės valstybės standartų laikymąsi atlieka ir nacionalinės teisminės institucijos. Savaime svarbi nacionalinių stabdžių ir atsvarų sistemos dalis yra nacionalinių teismų tarybų, teisėjų ir prokurorų dalyvavimas nacionalinėse diskusijose teismų reformų klausimu.

Svarbų vaidmenį užtikrinant teisinės valstybės principų laikymąsi valstybėse narėse atlieka ir **nacionaliniai parlamentai** – tiek kaip teisės aktų leidėjai, tiek užtikrindami vykdomosios valdžios atsakomybę. Europos Parlamentas, ES parlamentų Sąjungos reikalų komitetų konferencija ir ES parlamentų pirmininkų konferencija galėtų daugiau dėmesio skirti tarpparlamentiniam dialogui teisinės valstybės klausimais, pavyzdžiui, organizuojant kasmetinį renginį. Ši tema taip pat galėtų būti įtraukiama į nacionalinių parlamentų diskusijas ES klausimais. Komisija yra pasirengusi skatinti tokį dialogą. Taip pat naudingi būtų dvišaliai parlamentiniai mainai, pavyzdžiui, keičiantis geriausia patirtimi geresnio reglamentavimo (kaip antai įrodymais pagrįstos teisėkūros ar procedūrų skaidrumo) klausimais, ar teisinės valstybės klausimus nagrinėjančių parlamentinių grupių sudarymas iš įvairioms partijoms priklausančių narių, bei tokių veiksmų rėmimas.

Balandžio mėn. komunikate pabrėžta, kad galėtų būti naudinga aktyvinti bendradarbiavimą su **Europos Taryba**. 2007 m. Europos Tarybos ir Europos Sąjungos susitarimo memorandume Europos Tarybai suteiktas specialus žmogaus teisių, teisinės valstybės ir demokratijos standartus Europoje nustatančio organo vaidmuo ir ES yra įsipareigojusi atsižvelgti į jos darbą. Atsižvelgdama į abiejų institucijų institucinę ir politinę atsakomybę, Komisija ketina stiprinti šį bendradarbiavimą ir didinti ES dalyvavimą Europos Tarybos organų veikloje, kad bendradarbiavimas tarnybų lygmeniu būtų tvirtesnis ir sistemingesnis. ES jau aktyviai dalyvauja Europos Tarybos veikloje įvairiais lygmenimis, pavyzdžiui, Komisija stebėtojo teisėmis dalyvauja Venecijos komisijoje³⁰. Svarbus papildomas ES žingsnis yra gauti stebėtojo statusą Europos Tarybos Kovos su korupcija valstybių grupėje

²⁸ Jie taip pat apima Europos Tarybai patariančius teisminius tinklus, pavyzdžiui, Konsultacinę Europos teisėjų tarybą (CCJE) ir Konsultacinę Europos prokurorų tarybą (CCPE).

²⁹ Pagal Teisingumo programą Komisija teikia dotacijas veiklai tam tikriems teisingumo srities Europos tinklams, sudariusiems partnerystės pagrindų susitarimus su Komisija. Kiti tinklai finansuojami pagal įvairias ES programas ir projektus.

³⁰ Europos demokratijos per teisę komisija, arba Venecijos komisija, yra Europos Tarybos patariamasis organas, sudarytas iš nepriklausomų konstitucinės teisės ekspertų.

(GRECO). Susitarusi su Taryba, Komisija ėmėsi būtinų veiksmų prašyti stebėtojo statuso³¹ ir jis buvo suteiktas 2019 m. liepos mėn.³² ES skiria daug lėšų Europos Tarybos veiklai³³.

Europos Sąjungos prisijungimas prie Europos žmogaus teisių konvencijos³⁴ bus aiškus politinis ženklas, kad Sąjunga yra įsipareigojusi laikytis teisinės valstybės principo ir remia Konvenciją bei jos vykdymo, visų pirma teismo, užtikrinimo sistemą. Komisija ėmė aktyviau siekti atnaujinti stojimo derybas³⁵.

Komisija taip pat glaudžiau bendradarbiaus su kitomis teisinės valstybės srityje veikiančiomis **tarptautinėmis institucijomis**: užtikrins tvirtesnį ir sistemingesnį bendradarbiavimą tarnybų lygmeniu. Tarp tokių organizacijų – Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija (ESBO), kuri, palaikydama demokratizaciją, vykdo veiklą teisinės valstybės srityje, ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizaciją (EBPO), su kuria bendradarbiaujant būtų galima apsvarstyti socialinę ir ekonominę teisinės valstybės naudą.

Prie tarptautinės bendruomenės diskusijų teisinės valstybės klausimais ir jos poveikio prisidėjo ir Jungtinių Tautų specialiojo pranešėjo teisėjų ir teisininkų nepriklausomumo klausimais, Jungtinių Tautų kovos su organizuotu nusikalstamumu ir narkotikais biuro, kuris užtikrina Konvencijos dėl kovos su korupcija sekretoriatą, ir Pasaulio banko veiklą.

Tarptautinės organizacijos, kaip antai Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, dirba šioje srityje ekonominio vystymosi ir teisinės valstybės principo svarbos bendrai verslo ir investicijų aplinkai aspektu. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas taip pat pabrėžė būtinybę daugiau dėmesio skirti ekonominiams teisinės valstybės aspektams. Į teisinės valstybės svarbą verslo aplinkai atsižvelgta vykdant darbą pagal Europos ekonominės politikos koordinavimo semestrą, siekiant propaguoti augimą skatinančias struktūrines reformas tokiose srityse kaip veiksminga teisingumo sistema ir kova su korupcija (ši ryšį taip pat pripažino Europos Centrinis Bankas ir Europos socialiniai partneriai), pabrėžiant teisinės valstybės, kaip Europos piliečių, darbdavių ir darbuotojų garanto, svarbą.

Komisija ketina remti visų šių subjektų norą prisidėti prie teisinės valstybės propagavimo.³⁶

Komisija:

- Visapusiškai išnaudos pilietinės visuomenės ir akademinės bendruomenės finansavimo galimybes, siekdama stiprinti teisinės valstybės kultūrą, visų pirma plačiojoje visuomenėje, ir imsis tolesnių veiksmų dėl idėjos rengti nacionaliniams suinteresuotiesiems subjektams ir pilietinės visuomenės organizacijoms kasmetinį

³¹ 2019 m. birželio 18 d., Tarybos sprendimas (ES) 2019/1086, OL L 171, 2019 6 26, p. 115–116.

³² <https://www.coe.int/en/web/portal/-/eu-becomes-observer-to-anti-corruption-body-greco>

³³ Finansavimas pagal įvairias ES programas 2018 m. sudarė 27,5 mln. EUR įsipareigojimų.

³⁴ Tai numatyta ES sutarties 6 straipsnio 2 dalyje.

³⁵ 2014 m. gruodžio 18 d. Nuomonėje A-2/13 Teisingumo Teismas nusprendė, kad tam tikri pirmojo susitarimo projekto punktai, kurių dalis yra teisiškai ir politiškai sudėtingi, nesuderinami su Sutartimis. Dėl šių prieštaravimų Sąjunga turės derėtis dėl Prisijungimo susitarimo projekto pakeitimų, kad galėtų sudaryti Susitarimą ir prisijungti prie Europos žmogaus teisių konvencijos. Po svarstymų laikotarpio Komisija konsultavosi su Tarybos darbo grupe dėl galimų Teismo nuomonėje iškeltų klausimų sprendimų. Šios konsultacijos pasistūmėjo į priekį ir Komisija tikisi, kad netrukus bus įvykdytos sąlygos atnaujinti derybas.

³⁶ Žr., pavyzdžiui, 2019 m. gegužės 8 d. Europos socialinių partnerių pareiškimą dėl teisinės valstybės.

renginį teisinės valstybės klausimais.

- Stiprins bendradarbiavimą su Europos Taryba, įskaitant Venecijos komisiją ir GRECO, ir, atsižvelgdama į ES teisinės valstybės srities prioritetus, išnagrinės tolesnės paramos jai galimybę.
- Stiprins bendradarbiavimą su kitomis tarptautinėmis organizacijomis, pavyzdžiui, Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija.
- Siekdama propaguoti teisinės valstybės standartus skatins bendradarbiavimą su Europos teismiais bei kitais tinklais ir teiks paramą, kurios gali būti prašoma konstitucinių teismų bendradarbiavimo klausimu.
- Parengs specialią visuomenės informavimo teisinės valstybės klausimais strategiją, be kita ko, atnaujins teisinės valstybės klausimams skirtą interneto svetainę, kurioje bus patalpinta visa susijusi informacija.

Komisija ragina:

- Europos Parlamentą ir nacionalinius parlamentus plėtoti specialų tarpparlamentinį bendradarbiavimą teisinės valstybės klausimais, prie kurio Komisija galėtų prisidėti.
- Tarybą ir valstybes nares apsvaistyti, be kita ko, vykstančiose ar būsimose diskusijose teisinės valstybės klausimais, kaip būtų galima propaguoti teisinės valstybės standartus.
- Valstybes nares stiprinti teisinės valstybės principo propagavimą nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis, be kita ko, švietimo sistemoje ir pilietinėje visuomenėje.
- Pilietinės visuomenės organizacijas ir socialinius partnerius atitinkamose savo atsakomybės srityse tęsti stebėseną ir prisidėti prie diskusijų dėl su teisinės valstybės trūkumais susijusio poveikio ir konkrečių pasekmių.

Prevenција. Bendradarbiavimas ir parama nacionaliniu lygmeniu stiprinant teisinės valstybės principo laikymąsi

Pagrindinė atsakomybė už tai, kad nacionaliniu lygmeniu būtų užtikrintas teisinės valstybės principo laikymasis, tenka valstybėms narėms. Nacionalinės teisminės institucijos kartu su kitais nacionalinės stabdžių ir atsvarų sistemos dalyviais, kaip antai konstituciniais teismais ir ombudsmenais, yra pirma ir pagrindinė gynybos linija, apsauganti nuo bet kurios valstybinės valdžios šakos išpuolių prieš teisinę valstybę. Nepaisant to, ES turi atlikti savo teisėtą vaidmenį – remti nacionalines institucijas ir užtikrinti, kad į neigiamus pokyčius būtų reaguojama kuo anksčiau. ES institucijos turėtų palengvinti bendradarbiavimą ir dialogą, siekiant išvengti tokio masto problemų, kad reikėtų oficialaus atsako pasinaudojant teisinės valstybės priemonėmis, t. y. pažeidimų nagrinėjimo procedūrų ar veiksmų pagal Europos Sąjungos sutarties 7 straipsnį.

Kad šioje srityje ES galėtų visapusiškai atlikti savo vaidmenį, ES institucijos, vykdydamos tikslinę stebėseną, turi geriau suprasti ir daugiau žinoti apie pokyčius atskirose valstybėse narėse, kad galėtų nustatyti teisinei valstybei kylančią riziką, parengti galimus sprendimus ir anksti suteikti paramą. Reikėtų stebėti su teisine valstybe susijusius pokyčius ir reformas valstybėse narėse: tai padėtų kontroliuoti, ar reformos, kurių imtasi dėl ES intervencijos (pavyzdžiui, pažeidimų nagrinėjimo procedūrų ar bendradarbiavimo ir tikrinimo mechanizmo), yra tvarios ir negrįžtamos.

Todėl **Komisija**, siekdama sustiprinti ES pajėgumą, **ketina atidžiau stebėti su teisine valstybe susijusius pokyčius valstybėse narėse**. Pagal poreikį bendradarbiaujant su

valstybėmis narėmis ir kitomis ES institucijomis, stebėseną bus vykdoma per **teisinės valstybės peržiūros ciklą**, kuriam bus būdingos toliau nurodytos ypatybės.

(i) *Taikymo sritis*

Peržiūros ciklas apimtų visus skirtingus teisinės valstybės aspektus, įskaitant, pavyzdžiui, sisteminės problemas, susijusias su teisės aktų priėmimo procesu, nepriklausomų ir nešališkų teismų užtikrinamos veiksmingos teisminės apsaugos trūkumu ir valdžių atskyrimo principo nesilaikymu³⁷. Atliekant peržiūrą taip pat būtų analizuojamas valstybių narių pajėgumas kovoti su korupcija ir, jei yra sąsajų su ES teisės taikymu, vertinami su žiniasklaidos pliuralizmu ir rinkimais susiję klausimai. Tai susiję ir su veiksmingo ES teisės vykdymo užtikrinimo stebėseną, visų pirma visų subjektų, dalyvaujančių užtikrinant ES teisės vykdymą, – teismų, prokuratūrų, teisėsaugos institucijų, nepriklausomų institucijų, priežiūrą vykdančių viešojo administravimo institucijų, ombudsmenų ir žmogaus teisių institucijų ir gynėjų³⁸ – gebėjimo atlikti pareigas vertinimu.

Nors stebėseną būtų taikoma visoms valstybėms narėms, ji turėtų būti intensyvesnė tose valstybėse narėse, kuriose nustatyta regresijos rizika ar ypatingų trūkumų³⁹.

(ii) *Informacijos šaltiniai*

Per peržiūros ciklą būtų nuosekliai naudojamosi esamais informacijos šaltiniais. Tai suteiktų galimybę daugiau dėmesio skirti įvairioms teisei valstybei svarbioms sritims. Būtina, kad visi dalyviai – tiek instituciniai, tiek pilietinės visuomenės atstovai – dalytųsi informacija ir turėtų galimybę išsakyti savo nuomonę. Informacijos šaltinių yra daug, tarp jų – Europos Tarybos, Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos organai, taip pat ES įstaigos, kaip antai Pagrindinių teisių agentūra⁴⁰. Ši agentūra, kurios kompetencijai priklauso su teisine valstybe susijusios teisės, pavyzdžiui, teisė į veiksmingas teismines teisių gynimo priemones, sukūrė ES pagrindinių teisių informacinę sistemą (EFRIS), kuria siekiama palengvinti prieigą prie svarbios informacijos ir ataskaitų, susijusių su padėtimi valstybėse narėse. Šiuos įvairius informacijos šaltinius būtų galima geriau panaudoti, sutelkti ir veiksmingiau papildyti nei dabar. Reikės nustatyti konkrečias tokios sustiprintos stebėsenos formas, be kita ko, bendradarbiaujant su nacionalinėmis valdžios institucijomis ir kitomis ES institucijomis, ir numatyti nuolatinį informacijos rinkimą ir dialogą su nacionalinėmis valdžios institucijomis ir suinteresuotaisiais subjektais.

(iii) *Valstybių narių ir suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas*

Komisija ne tik remsis atitinkamais šaltiniais, bet ir **pakvies visas valstybes nares labiau įsitraukti į informacijos mainus ir dialogą dėl klausimų, susijusių su teisine valstybe**, tokių kaip teismų reforma, kova su korupcija ir teisėkūros procesas, arba dėl priemonių,

³⁷ Pavyzdžiui, prie šios kategorijos būtų galima priskirti išpuolius ir viešus pareiškimus prieš atskirus teisėjus ar visas teismines institucijas.

³⁸ Valstybių narių administracijų ir valdžios institucijų gebėjimas veiksmingai užtikrinti vykdymą visų pirma priklauso nuo šių pagrindinių dalykų: i) vykdymo užtikrinimo ir teisių gynimo įgaliojimų, ii) pakankamo pajėgumo ir (arba) išteklių, iii) kai reikia, pakankamo nepriklausomumo, iv) vykdymo užtikrinimo procedūrų ir v) skirtingų valstybių narių institucijų bendradarbiavimo.

³⁹ Konkrečiai rizikai ir trūkumams nustatyti labai svarbus Venecijos komisijos teisinės valstybės kontrolinis sąrašas.

⁴⁰ Visišką duomenų, kuriuos teikia tarptautinės viešosios teisės organizacijos, kaip antai Europos Taryba ir jos organai, teisėtumą ir aktualumą, *inter alia*, pripažino Teisingumo Teismas.

kuriomis remiama pilietinė visuomenė ir nepriklausoma žiniasklaida – teisinę valstybę stiprinantys veikėjai. Kai kurie iš šių klausimų jau aptariami per Europos semestrą, kai jie yra susiję su pagrindiniais augimą skatinančiais veiksniais. Šį dialogą papildys tikslingesnis požiūris į teisinę valstybę, apimantis papildomus teisinės valstybės aspektus. Valstybėse narėse, kuriose su teisine valstybe susijusios problemos akivaizdesnės, reikėtų reguliariau ir intensyviau bendradarbiauti, vėlgi siekiant bendromis jėgomis spręsti problemas, prieš joms paaštrėjant.

Atsižvelgiant į tai, reikėtų įsteigti **nacionalinių kontaktinių asmenų valstybėse narėse tinklą**, kurio užduotis būtų plėtoti dialogą teisinės valstybės klausimais. Šis tinklas galėtų būti sudaromas integruojant esamus teisinei valstybei svarbiose srityse veikiančius kontaktinius asmenis, kaip antai teisingumo ir kovos su korupcija sričių nacionalinius kontaktinius asmenis⁴¹. Jis veiktų kaip diskusijų horizontaliais klausimais (atitinkamais atvejais įskaitant galimybes tobulinti ES teisinės valstybės priemonių rinkinį) ir dalijimosi informacija ir geriausia patirtimi forumas. Kontaktiniai asmenys bus pagrindiniai dvišalio dialogo su kiekviena valstybe nare dalyviai ir padės rengti ir rinkti atitinkamą informaciją, skirtą ataskaitai dėl teisinės valstybės rengti (žr. toliau). Nacionalinių kontaktinių asmenų tinklas galėtų būti ankstyvojo perspėjimo apie reformas, susijusias su teisine valstybe, ir valstybių narių diskusijų forumas.

Pasidalyti patirtimi ir išsakyti savo nuomonę taip pat būtų galima kviešti atitinkamus Europos Tarybos, ESBO ir EBPO organus ir teisminių institucijų tinklų narius, be kita ko, ES aukščiausiųjų teismų pirmininkų tinklo, ES valstybių tarybų ir aukščiausiųjų administracinių teismų asociacijos ir Europos teismų tarybų tinklo narius.

Šis dialogas ypač svarbus siekiant anksti aptikti galimas su teisine valstybe susijusias problemas, nes įtvirtintas ir reguliarus procesas padeda geriau suprasti situaciją ir kuo labiau sumažinti konfrontacijos riziką. Dialogas taip pat suteikia galimybę valstybėms narėms aptarti su teisine valstybe susijusias reformas jų rengimo etapu, be kita ko, atsižvelgiant į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktiką. Teismo parengti standartai gali būti naudojami kaip kelrodis nustatant, kurias reformas reikėtų vykdyti atsargiai (pavyzdžiui, reformas, kurios gali turėti neigiamą – ir galbūt nenumatytą – poveikį teisėjų ar reguliavimo institucijų nepriklausomumui). Dialogas padės nustatyti galimą poreikį prašyti išorės paramos ar ekspertinių žinių, susijusių su konkrečiais nacionaliniais pokyčiais.

(iv) Metinė ataskaita dėl teisinės valstybės

Siekdama užtikrinti būtiną skaidrumą ir informuotumą, taip pat tai, kad teisinė valstybė ir toliau būtų įtraukiama į ES politinę darbotvarkę, Komisija ketina skelbti metinę ataskaitą dėl teisinės valstybės, kurioje bus apibendrinama padėtis valstybėse narėse. Remiantis įvairiais pirmiau aprašytais šaltiniais, joje būtų pateikiama **apibendrinta informacija apie reikšmingus pokyčius** valstybėse narėse ir ES lygmeniu, įskaitant Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktiką, ir kita svarbi informacija, kaip antai atitinkamos ES teisingumo rezultatų suvestinės ir Europos semestro šalių ataskaitų dalys. Tai būtų galimybė teikti informaciją apie oficialių procesų dėl teisinės valstybės padėtį, taip pat apie ES institucijų darbą skatinant laikytis teisinės valstybės standartų ir kuriant teisinės valstybės kultūrą. Ataskaitoje būtų galima pabrėžti geriausią patirtį ir nustatyti besikartojančias

⁴¹ Kontaktinius asmenis skirtų valstybės narėms, jie galėtų būti, pavyzdžiui, viešojo administravimo arba teisminių institucijų darbuotojai. Panašios struktūros jau egzistuoja ir padeda Komisijai rinkti informaciją, skirtą ES teisingumo rezultatų suvestinei rengti ir dialogui su valstybėmis narėmis dėl kovos su korupcija politikos palaikyti.

problemas. Peržiūra apsiribotų tiesiogiai su teisinės valstybės principu Europos Sąjungoje susijusiais klausimais.

Būtų galima toliau plėsti ir tobulinti pačią **ES teisingumo rezultatų suvestinę**, kurioje pateikiami lyginamieji duomenys apie nacionalinių teisingumo sistemų nepriklausomumą, kokybę ir veiksmingumą, siekiant, be kita ko, geriau įtraukti atitinkamas su teisine valstybe susijusias sritis, kaip antai baudžiamąją ir administracinę teiseną.

Be to, ataskaita dėl teisinės valstybės galėtų pasitarnauti kaip informacijos šaltinis per dialogą su Europos Parlamentu ir Taryba ir šiose institucijose.

(v) *Tarpinstituciniai dialogai dėl teisinės valstybės*

Peržiūros ciklas galėtų padėti tęsti aktyvias diskusijas ir toliau tobulinti teisinės valstybės stiprinimo priemones. Juo būtų galima svariai prisidėti prie **Europos Parlamento** ir **Tarybos** darbo, idealiu atveju – pagal reguliaraus ir nuoseklaus tarpinstitucinio bendradarbiavimo darbotvarkę.

Europos Parlamentas ir Taryba taip pat galėtų remtis Komisijos metine ataskaita dėl teisinės valstybės savo pačių diskusijose ir debatuose. Kalbant apie Tarybą, pavyzdžiui, peržiūros duomenys galėtų būti naudingi Tarybos diskusijoms, skirtoms teisei valstybei, arba Tarybos išvadoms rengti. Atsižvelgdama į tai, Komisija palankiai vertina būsimas diskusijas dėl Tarybos požiūrio į teisinę valstybę, kurias numatoma surengti antroje 2019 m. pusėje pirmininkaujant Suomijai ir kuriose kartu su vykstančiomis diskusijomis dėl tarpusavio vertinimo mechanizmo būtų galima stiprinti atitinkamą sąveiką. Metinė ataskaita dėl teisinės valstybės taip pat galėtų būti debatų Europos Parlamente ir Taryboje pagrindas. Institucijų darbas bus veiksmingiausias, jei tai bus bendras procesas, kurį taip pat galėtų papildyti tolesnė įvairi skirtingų institucijų veikla. Prisidėti galėtų ir kitos ES institucijos, kaip antai Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas ir Regionų komitetas.

Ateinančiais mėnesiais Komisija tikisi glaudžiau bendradarbiauti su Europos Parlamentu, Taryba ir valstybėmis narėmis ir neatmeta jokios Sutartyse numatytos galimybės įgyti daugiau tarpusavio žinių apie nacionalines sistemas. Tačiau, kaip Sutarčių sergėtoja, Komisija taip pat turi ir toliau turėti galimybę savarankiškai atlikti vertinimus ir pasirinkti jų turinį bei laiką. Debatuose dėl teisinės valstybės ne kartą iškelta idėja įsteigti Komisijai ar ES institucijoms nepriklausančią nepriklausomų ekspertų grupę, kurios tikslas būtų atlikti kvalifikuotus ir objektyvius teisinės valstybės problemų vertinimus, taip pat yra kitų pasiūlymų steigti naują tikslinę agentūrą. Tačiau tokie požiūriai kelia tam tikrų problemų, susijusių su teisėtumu, indėlių pusiausvyra ir atsakomybe už rezultatus. Nors Komisija jau naudoja visais teisėtais informacijos ir ekspertinių žinių šaltiniais ir atlieka kryžminę skirtingų informacijos šaltinių patikrą (ir ketina toliau tai daryti), išorės tyrimai negali pakeisti pačios Komisijos atliekamų tyrimų, visų pirma tais atvejais, kai Komisijos išvados galėtų būti teisės aktų, kurie gali turėti teisinių ir finansinių pasekmių ir gali būti ginčijami Teisingumo Teisme, pagrindas. Europos Parlamentas ar Taryba taip pat negali deleguoti sprendimų priėmimo išorės organams. Institucijų įgaliojimus ir atsakomybę pagal Sutartyse nustatytą institucinę pusiausvyrą būtina išlaikyti.

Galiausiai, Komisija taip pat ragina **Europos politines partijas** užtikrinti, kad jų nacionaliniai nariai tinkamai atsižvelgtų į būtinybę laikytis teisinės valstybės principo ir pabrėžtų teisinės valstybės principą savo europinėse programose. Reglamente (ES, Euratomas) Nr. 1141/2014 dėl Europos politinių partijų ir Europos politinių fondų statuto ir

finansavimo⁴² reikalaujama, kad jie laikytųsi, visų pirma savo programoje ir veikloje, vertybių, kuriomis pagrįsta Sąjunga ir kurios išdėstytos ES sutarties 2 straipsnyje⁴³. Tais atvejais, kai Komisija turi priežasčių manyti, kad šių vertybių laikymasis gali kelti abejonių, ji gali prašyti Europos politinių partijų ir Europos politinių fondų institucijos patikrinti, ar laikomasi reglamente nustatytų sąlygų⁴⁴. Jeigu institucija nustato, kad politinė partija ar fondas akivaizdžiai ir šiurkščiai pažeidė tas sąlygas, ji gali priimti sprendimą nutraukti tos partijos ar fondo registraciją.

Komisija:

- Nustatys teisinės valstybės peržiūros ciklą, kurio tikslas – stebėti teisinės valstybės padėtį valstybėse narėse. Siekdama paremti šį procesą, Komisija rengs metinę ataskaitą dėl teisinės valstybės, toliau tobulins ES teisingumo rezultatų suvestinę ir stiprins dialogą su kitomis ES institucijomis, valstybėmis narėmis ir suinteresuotaisiais subjektais.
- Užmegs tikslinį dialogą su visomis valstybėmis narėmis dėl klausimų, susijusių su teisinės valstybės principu, be kita ko, per kontaktinių asmenų tinklą.

Komisija ragina:

- Valstybės nares paskirti už dialogą ir keitimąsi informacija su teisine valstybe susijusiais klausimais atsakingus nacionalinius kontaktinius asmenis.
- Europos Parlamentą ir Tarybą organizuoti tikslinę tolesnę veiklą, atsižvelgiant į Komisijos metinę ataskaitą dėl teisinės valstybės, ir kartu su Komisija parengti integruotą požiūrį, kad būtų galima nuosekliai sutelkti institucijų darbą ankstyvo teisinės valstybės problemų nustatymo ir sprendimo klausimais.
- Europos politines partijas užtikrinti, kad jų nacionaliniai nariai veiksmingai laikytųsi teisinės valstybės principo.

Atsakas. Vykdomo užtikrinimas ES lygmeniu, kai neveikia nacionaliniai mechanizmai

Formuojant skatinimo ir prevencijos požiūrį turėtų būti užtikrinta, kad ES būtų daug tvirtesnė ir būtų galima išvengti didelių ir nuolatinių su teisine valstybe susijusių problemų ateityje. Siekiama, kad ES lygmens atsako poreikis gerokai sumažėtų. Nepaisant to, kai tikėtina, kad nacionalinės teisinės valstybės apsaugos priemonės nėra pajėgios pašalinti valstybėje narėje kilusios grėsmės teisei valstybei, ES institucijos ir valstybės narės privalo bendrai imtis veiksmų, kad padėtis pagerėtų. Tai patvirtino ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismas.

Neseniai priimtuose sprendimuose pažeidimų nagrinėjimo procedūrų kontekste arba prejudiciniuose sprendimuose **Teisingumo Teismas** išsamiau paaiškino ES teisėje nustatytus reikalavimus dėl teisinės valstybės, visų pirma dėl teisėjų nepriklausomumo⁴⁵.

⁴² 2019 m. kovo 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES, Euratomas) 2019/493, kuriuo dėl patikrinimo procedūros, susijusios su asmens duomenų apsaugos taisyklių pažeidimais per rinkimus į Europos Parlamentą, iš dalies keičiamas Reglamentas (ES, Euratomas) Nr. 1141/2014.

⁴³ Politinių partijų registracijos sąlygos nustatytos 3 straipsnio c punkte.

⁴⁴ Žr. 10 straipsnio 3 dalį, kuria nustatomas registracijos sąlygų ir reikalavimų laikymosi tikrinimo mechanizmas.

⁴⁵ Žr. pirmiau išdėstytą III skirsnį. Reikia pažymėti, kad savo nuomonėje byloje C-619/18 *Komisija prieš Lenkiją* generalinis advokatas nurodė, kad teismo procesai gali vykti tuo pat metu kaip ir procedūros pagal 2014 m. teisinės valstybės priemonių sistemą arba ES sutarties 7 straipsnį, net jei nagrinėjami tie patys klausimai.

Teismas dar kartą patvirtino teisminių institucijų nepriklausomumo ir teisinės valstybės principo laikymosi svarbą efektyviam ES veikimui: jis nurodė nustoti taikyti nacionalinius įstatymus, kurie, Komisijos vertinimu, turi įtakos teisminių institucijų nepriklausomumui, ir nustatė, kad valstybių narių teisingumo sistemos turi būti organizuojamos laikantis ES teisėje nustatytų įpareigojimų. Šie sprendimai yra svarbūs šiuo metu ES lygmeniu vykstantiems procesams dėl teisinės valstybės ir atlieka svarų vaidmenį sprendžiant šiuos klausimus. Be to, Teismas nuolat formuoja praktiką, kurioje akcentuojama, kokių konkretų poveikį Sąjungos finansų srityje gali daryti su teisine valstybe susijusios sisteminės problemos⁴⁶.

Komisija ir toliau remsis šia teismo praktika: ji yra pasiryžusi kreiptis į Teisingumo Teismą dėl teisinės valstybės problemų, turinčių įtakos ES teisės taikymui, kai šių problemų nebus galima išspręsti taikant nacionalinę stabdžių ir atsvarų sistemą. Remdamasi esamu požiūriu į vykdymo užtikrinimą⁴⁷ ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo formuojama praktika, Komisija laikysis strateginio požiūrio į pažeidimų nagrinėjimo procedūras, susijusias su teisine valstybe, ir, kai reikia, prašys pagreitinoti procedūras ir taikyti laikinas priemones. Komisija taip pat aktyviai propaguos Teisingumo Teismo praktika pagrįstus standartus, be kita ko, kaupdama atitinkamas Teismo išvadas.

Kaip akcentuota balandžio mėn. komunikate ir vėlesniuose dokumentuose, norint įveikti galimą teisinės valstybės krizę, labai svarbus laikas. Galimybė išspręsti daugelį su teisine valstybe susijusių problemų priklauso nuo laiko, taigi kuo ilgiau trunka jų sprendimas, tuo didesnis kyla pavojus, kad jos įsisenės ir tiek valstybei narei, tiek ES bus sunkiau ištaisyti neigiamą poveikį. Taigi svarbu, kad ES institucijos veiktų greitai ir laikytųsi nuoseklesnio bei darnesnio požiūrio ir, visų pirma, kad oficialiuose procesuose pagal teisinės valstybės priemonių sistemą⁴⁸ ir ES sutarties 7 straipsnį būtų taikomos aiškesnės procedūros ir terminai.

Kalbant apie **ES sutarties 7 straipsnį**, institucijos turėtų bendradarbiauti, kad sustiprintų kolektyvinį sprendimų priėmimo pobūdį. Komisija palankiai vertina Tarybos ketinimą susitarti dėl naujų procedūrų, susijusių su klausymais pagal 7 straipsnį. Tai svarbus žingsnis siekiant, kad procesai taptų veiksmingesni. Tarybai būtų ypač naudinga apsvastyti, ar diskusijos Bendrųjų reikalų taryboje galėtų būti veiksmingesnės, jei joms būtų rengiamasi techniniu lygmeniu Tarybos darbo grupėje. Taip pat galėtų būti naudinga patobulinti sprendimų priėmimo procesą, kiek tai susiję su instituciniais veiksmais, nustačius aiškias procedūrinės taisykles. Kad būtų užtikrinta institucinė pusiausvyra, Europos Parlamentui reikėtų suteikti galimybę pateikti savo argumentus procedūrose, kurias jis inicijavo. Taip pat būtų galima svarstyti Europos Tarybos organų ad hoc dalyvavimą ar galimybę pasinaudoti kitomis išorės ekspertų paslaugomis.

Komisija taip pat apsvartys, kaip labiau įtraukti kitas institucijas ankstyvuoju proceso pagal **2014 m. teisinės valstybės priemonių sistemą** etapu, kartu paisydama poreikio užmegzti konfidencialų dialogą su atitinkama valstybe nare procedūros pradžioje⁴⁹. Pagrindinis tikslas

⁴⁶ Ji apima prejudicinius sprendimus (įskaitant dėl SESV 325 straipsnio) dėl poreikio atlikti veiksmingą mokestinio sukčiavimo arba su Sąjungos fondais susijusio sukčiavimo tyrimą (žr., pavyzdžiui, sprendimus byloje C-617/10 *Åkerberg Fransson*; byloje C-105/14 *Taricco*, byloje C-42/17 *M.A.S.* ir byloje C-612/15 *Kolev*).

⁴⁷ Tai atitinka strategišką Komisijos vykdymo užtikrinimo veiksmų koncepciją, išdėstytą 2016 m. Komisijos komunikate „ES teisė. Geresnis taikymas – geresni rezultatai“, OL C 18, 2017 1 19, p. 10–20.

⁴⁸ Neseniai Teisingumo Teismas savo praktikoje pripažino, kad tai yra visavertė ES teisinės tvarkos dalis ir gali sukelti teisinių pasekmių (2018 m. gruodžio 17 d. Teismo nutartis byloje C-619/18 R).

⁴⁹ Pirmieji dialogo pagal teisinės valstybės priemonių sistemą etapai nėra vieši.

visuomet turėtų būti kuo anksčiau rasti sprendimų. Tačiau tuo atveju, kai tai nepavyksta, užtikrinus, kad Europos Parlamentas ir Taryba gautų visą naujausią informaciją ir galėtų išreikšti informacija pagrįstą nuomonę dar nepasiekus kritinio etapo, būtų lengviau rasti sprendimą. Tai bus suderinama su kolektyviškesniu institucijų požiūriu į teisinę valstybę.

Itin svarbus klausimas – nuolatinis objektyvus situacijos vertinimas, remiantis patikimomis ekspertinėmis žiniomis ir aktualia informacija. Procesas ir toliau turėtų būti grindžiamas viešais ir pripažintais teisinės valstybės standartais. Vertinimo ir dialogo metu reikėtų naudotis visais prieinamais **aktualių ekspertinių žinių** šaltiniais, o Komisija, veikdama kaip Sutarčių sergėtoja, ir toliau turėtų atlikti savarankišką ir nepriklausomą vertinimą⁵⁰. Valstybė narė, kurios atžvilgiu pradėta procedūra dėl teisinės valstybės, gali prašyti pasinaudoti Europos Tarybos organų ar kitų nepriklausomų įstaigų ekspertinėmis žiniomis ne tik kaip priemone problemai išspręsti, bet ir tam, kad parodytų gerą valią ir sudarytų palankesnes sąlygas konstruktyviam dialogui⁵¹. Tokių organų nuomonės taip pat galima prašyti tais atvejais, kai nėra aiškiai apibrėžtų kriterijų dėl konkretaus klausimo.

Kad ES požiūris į teisinę valstybę būtų veiksmingas, o bendradarbiavimas – lojalus, labai svarbu užtikrinti greitą **deeskalaciją arba numatyti galimybę nutraukti oficialią procedūrą dėl teisinės valstybės**, kai tik atitinkama valstybė narė imasi būtinų veiksmų, kad teisinės valstybės principo vėl būtų laikomasi. ES ir kitos valstybės narės turi turėti pakankamai garantijų, kad teisinė valstybė atkurta tvariai. Šiuo tikslu pranešimas apie ketinimą užbaigti procedūrą galėtų būti siejamas su Komisijos parama atitinkamai valstybei narei siekiant užtikrinti, kad įsipareigojimai būtų veiksmingai įgyvendinami ir jų būtų laikomasi, be kita ko, vykdant specialią tolesnę stebėseną. Tokia pati tolesnė stebėseną taip pat galėtų būti vykdoma pasibaigus konkrečioms procesams, pavyzdžiui, baigus taikyti bendradarbiavimo ir tikrinimo mechanizmą⁵².

Kartu su oficialiomis su teisine valstybe susijusiomis procedūromis gali reikėti imtis veiksmų konkrečiose ES veiklos srityse, kurias gali paveikti teisinės valstybės principo taikymo valstybėse narėse trūkumai. Neseniai Teisingumo Teismo priimtuose sprendimuose, pavyzdžiui, pabrėžtas visuotinių trūkumų, susijusių su teismų nepriklausomumu, poveikis abipusiam pasitikėjimui, kuriuo grindžiamos laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės priemonės⁵³.

Šiuo požiūriu, kuriuo siekiama apsaugoti ES veikimą, taip pat grindžiamas 2018 m. Komisijos pasiūlytas Reglamentas dėl ES biudžeto apsaugos esant visuotinių teisinės valstybės principo taikymo valstybėse narėse trūkumų⁵⁴. Tokio požiūrio gali reikėti ne tik ES finansinių interesų apsaugos, bet ir kitose ES politikos srityse, kad būtų išvengta konkrečios ES teisės arba politikos įgyvendinimui kylančios rizikos arba kad ta rizika būtų pašalinta. Komisija išnagrinės, ar reikia papildomų priemonių, kad būtų sumažintas galimas nuolatinių su teisine valstybe susijusių problemų poveikis kitoms ES politikos sritims.

⁵⁰ Visų pirma Europos Tarybos organai atlieka įvairius techninius vertinimus, remdamiesi Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika ir jo parengtais standartais. Tačiau ekspertinės žinios, kuriomis Komisija gali remtis atlikdama savo vertinimą, neribojamos.

⁵¹ Klausimą, ar Komisija taip pat turėtų tiesiogiai kreiptis į Europos Tarybą ir jos organus, kad būtų įvertinti konkretūs klausimai valstybėse narėse, gali reikėti apsvarstyti išsamiau.

⁵² Bendradarbiavimo ir tikrinimo mechanizmas buvo sukurtas kaip speciali pereinamojo laikotarpio priemonė, kurios tikslas – stebėti teismų sistemos reformą ir kovą su korupcija Bulgarijoje ir Rumunijoje, kai šios 2007 m. įstojo į Sąjungą. Baigus taikyti šį mechanizmą, stebėseną turėtų būti tęsiama naudojant horizontaliąsias priemones.

⁵³ Sprendimas byloje C-216/18 PPU LM.

⁵⁴ Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Sąjungos biudžeto apsaugos esant visuotinių teisinės valstybės principo taikymo valstybėse narėse trūkumų, COM(2018) 324 final.

ES finansinių interesų apsaugos srityje jau dabar reikėtų tam tikrų veiklos patobulinimų. Remdamasi naujojoje Komisijos kovos su sukčiavimu strategijoje⁵⁵ suplanuotais veiksmais, Komisija apsvarstys galimybes sukurti duomenų analizės funkciją, kuri iš įvairių šaltinių rinktų duomenis apie valstybėse narėse įdiegtas sistemas, skirtas ES finansinių interesų apsaugai. Tai sudarytų sąlygas nustatyti su ES finansiniais interesais susijusios rizikos valdymo problemas ir galbūt teikti įspėjimus, kai pradeda atsirasti probleminių tendencijų, tokių kaip lėtas ir ribotas atsakas į Europos kovos su sukčiavimu tarnybos (OLAF) ataskaitas ir vėliau bendradarbiavimas su Europos prokuratūra arba nepakankamos kontrolės struktūros nacionaliniu lygmeniu. Taip būtų siekiama labai anksti imtis veiksmų ir nustatyti, ar problema yra riboto pobūdžio, ar atspindi tendenciją. Ši sistema galėtų papildyti mechanizmą, numatytą Komisijos pasiūlyme dėl visuotinių teisinės valstybės sistemos trūkumų, arba kitas su ES finansinių interesų apsauga susijusias procedūras.

Komisija:

- Visapusiškai pasinaudos savo, kaip Sutarčių sergėtojos, galiomis, kad užtikrintų su teisine valstybe susijusių ES teisės reikalavimų laikymąsi.
- Laikysis strateginio požiūrio į pažeidimų nagrinėjimo procedūras, remdamasi Europos Sąjungos Teisingumo Teismo formuojama praktika, ir propaguos Teisingumo Teismo praktika pagrįstus standartus, be kita ko, kaupdama atitinkamas Teismo išvadas.
- Apsvarstys, kaip užtikrinti, kad ES institucijos reguliariau dalyvautų įgyvendinant 2014 m. teisinės valstybės priemonių sistemą.
- Padės valstybėms narėms deeskaluoti padėtį arba užbaigti oficialią procedūrą dėl teisinės valstybės, be kita ko, vykdydama tolesnę stebėseną.
- Iki 2020 m. pabaigos išnagrinės, ar, be pasiūlyto reglamento dėl Sąjungos biudžeto apsaugos, reikia naujų mechanizmų, kad būtų sumažintas nuolatinių su teisine valstybe susijusių problemų poveikis ES politikos įgyvendinimui.
- Remdamasi savo kovos su sukčiavimu strategija, išnagrinės galimybę sukurti duomenų analizės funkciją, kuri padėtų nustatyti su ES finansinių interesų apsauga susijusios rizikos valdymo problemas. Taip pat būtų išnagrinėta galimybė prireikus teikti įspėjimus, kai pradeda atsirasti probleminių tendencijų.

Komisija ragina:

- Europos Parlamentą ir Tarybą apsvarstyti galimybę stiprinti institucijų kolektyvinį požiūrį vykdant ES sutarties 7 straipsnio procedūras.
- Tarybą įgyvendinti sveikintiną ketinimą nustatyti aiškesnes ir stabilesnes procedūrinės 7 straipsnio proceso taisykles.
- Europos Parlamentą ir Tarybą skubiai priimti Reglamentą dėl Sąjungos biudžeto apsaugos esant visuotinių teisinės valstybės principo taikymo valstybėse narėse trūkumų.

V. IŠVADOS IR TOLESNI VEIKSMAI

Puoselėti teisinės valstybės principą yra bendra visų ES institucijų ir visų valstybių narių atsakomybė. Visos šalys turi prisiimti tą atsakomybę ir atlikti savo vaidmenį. Be veiksmų, kurių numatoma imtis pagal šį komunikatą, Komisija yra įsipareigojusi tęsti debatus ir imtis atitinkamų papildomų veiksmų pagal savo įgaliojimus. Bendras tikslas – parengti

⁵⁵ COM(2019) 196 *final*.

koordinuotą ir nuoseklų strateginį Sąjungos požiūrį, įtraukiant visus susijusius subjektus. Pagrindiniai tokio strateginio požiūrio aspektai yra bendros teisinės valstybės kultūros propagavimas visoje ES, faktinis gebėjimas prevencinėmis priemonėmis anksti spręsti problemas ir įsipareigojimas prireikus veiksmingai imtis bendrų veiksmų siekiant suvaldyti problemas, kai prevencinių priemonių nepakanka.

Šiame komunikate nustatyti tam tikri įsipareigojimai ir svarstytinės galimybės – tai Komisijos siūlomo veiksmų plano dalis. Per ateinančius mėnesius bendradarbiaujant su kitomis ES institucijomis, valstybėmis narėmis ir suinteresuotaisiais subjektais reikės imtis tolesnių veiksmų. Diskutuoju daug įvairių teigiamų idėjų, kurias verta išsamiau įvertinti ir ateityje paversti konkrečiais veiksmais, papildysiančiais šiame komunikate numatytus veiksmus. Komisija ragina visus suinteresuotuosius subjektus prisijungti prie šių diskusijų ir tikisi dialogo dėl koordinuoto požiūrio su naujai išrinktu Parlamentu ir Taryba.

Tuo tarpu Komisija toliau visapusiškai atliks Sutarčių sergėtojos vaidmenį: imsis tinkamų ir proporcingų priemonių užtikrinti, kad būtų laikomasi ES teisės, ir investuos į ES pajėgumo stiprinimą šioje srityje. Tikėtinas rezultatas – sustiprinti teisinės valstybės principo laikymąsi ES ir visiškai atsižvelgti į ypatingą teisinės valstybės svarbą visiems ES piliečiams ir visai ES.